

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ՍՈՑԻՈԼՈԳՐ

(ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ա. Պողոսյանի 65-ամյակի առթիվ)

Լրացավ անվանի սոցիոլոգ, ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի տնօրեն, Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիայի նախագահ, ակադեմիկոս Գևորգ Արամի Պողոսյանի 65 տարին:

Գ. Ա. Պողոսյանը ծնվել է 1950 թ. Երևան քաղաքում: Համար 34 միջնակարգ դպրոցն ավարտելուց հետո 1968 թ. ընդունվել է Երևանի պետական համալսարանի ֆիզիկայի ֆակուլտետը, որն ավարտել է 1974 թ.: 1977 թ. աշխատանքի է անցել Հայաստանի ԳԱ փիլիսոփայության և իրավունքի ինստիտուտի սոցիոլոգիական ուսումնասիրությունների բաժնում՝ որպես կրտսեր գիտաշխատող: 1983 թ.

Մոսկվայում միութենական գիտությունների ակադեմիայի Սոցիոլոգիական հետազոտությունների ինստիտուտում պաշտպանել է թեկնածուական թեզ՝ «Սոցիոլոգիական ինֆորմացիայի հավաստելիության հիմնախնդիրը» խորագրով՝ նվիրված սոցիոլոգիայի մեթոդաբանական հիմնախնդիրներին:

1985 թ. նշանակվել է Հայաստանի ԳԱ փիլիսոփայության և իրավունքի ինստիտուտի գիտական քարտուղար, այնուհետև՝ 1990 թ., սոցիոլոգիական հետազոտությունների բաժնի վարիչ և ապա՝ տնօրենի տեղակալ: 1992–1995 թթ. ղեկավարել է Գիտությունների ազգային ակադեմիայի համակարգում նորաստեղծ Սոցիոլոգիական հետազոտությունների կենտրոնը: 1996 թ. միաժամանակ զբաղեցրել է ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության և իրավունքի ինստիտուտի տնօրենի պաշտոնը: 1997 թ. Սոցիոլոգիական հետազոտությունների կենտրոնը միավորվել է Փիլիսոփայության և իրավունքի ինստիտուտին, իսկ վերջինս ՀՀ կառավարության որոշումով 2003 թ. վերանվանվել է ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտ:

1988 թ. Սպիտակի ավերիչ երկրաշարժից հետո, Գ. Ա. Պողոսյանի ղեկավարած սոցիոլոգիական հետազոտությունների բաժինը սկսեց մշակել աղետների սոցիոլոգիան որպես նոր գիտական ուղղություն, որն առաջինն էր և այդ ժամանակ միակը Խորհրդային Միությունում: 1991 թ. և 1993 թ. Գ. Ա.

Պողոսյանը մի քանի ամսով գործուղվել է ԱՄՆ-ի տարբեր համալսարաններ՝ IREX կազմակերպության փոխանակման ծրագրով, իսկ 1994–1995 թթ. Ֆուլբրայթի հիմնադրամի մրցութային ծրագրով տասը ամսով հրավիրվել է աշխատելու ԱՄՆ-ի Դելավեր նահանգի համալսարան, Ադետների ուսումնասիրության կենտրոնում: Նրա ղեկավարած խմբի սոցիոլոգիական ուսումնասիրությունների արդյունքները տպագրվեցին առանձին մենագրություններում:

Գ. Ա. Պողոսյանը 1990 թ. հիմնադրել է Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիան, որպես ինքնուրույն կազմակերպություն, որը 1991 թ. ընդունվեց Միջազգային սոցիոլոգիական ասոցիացիայի կազմում՝ որպես ազգային անդամ, իսկ 2006 թ.՝ նորաստեղծ Եվրոպական սոցիոլոգիական ասոցիացիայի անդամ: Նրա շնորհիվ Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիան գիտական համագործակցություն է հաստատել և հետազոտություններ իրականացրել խոշոր միջազգային կազմակերպությունների հետ՝ ինչպես օրինակ՝ UNDP, UNHSR, USAID, USDS, IOM, US IRI, World Bank, Gullap Institute, Gullap/Baltic Survey, WVS, EVS, NRC և այլն:

Գ. Ա. Պողոսյանը 1995–1998 թթ. մասնակցել է Ժնևում (Շվեյցարիա) ՄԱԿ-ի փախստականների հարցերով բարձրագույն հանձնակատարի ամենամյա համաժողովների աշխատանքներին ազգային փորձագիտական խմբի կազմում: Նա 1994–1995 թթ. ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի համար ղեկավարել է «Կանանց իրավիճակը Հայաստանում» ազգային զեկույցի սոցիոլոգիական ուսումնասիրության և վերլուծական զեկույցագրի պատրաստման աշխատանքները: Իսկ 1996–1997 թթ., որպես ազգային փորձագետ, ղեկավարել է ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի «Մարդկային Զարգացում–1997» հայաստանյան զեկույցի մշակումն ու տպագրումը. Human Development National Report. Armenia – 97, Yerevan, 1997 (Gevork Pogosian Editor; in English and Armenian): 1996–2000 թթ. Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիայի կազմում Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության (IOM) աջակցությամբ նա Երևանում հիմնել է փախստականների ու միգրանտների հարցերով զբաղվող հասարակական կազմակերպություններին աջակցող ռեսուրսային կենտրոն:

2003 թ. Գ. Ա. Պողոսյանը՝ առաջինը նորանկախ հանրապետությունում, պաշտպանել է սոցիոլոգիայի ասպարեզում դոկտորական թեզ՝ «Սոցիալական տրանսֆորմացիաների տեսությունն ու գործառնությունը Հայաստանում» խորագրով՝ նվիրված Հայաստանում անցումային շրջանի սոցիոլոգիական հիմնախնդիրներին: Անկախ պետականության վերականգնումից հետո հայ հասարակության փոխակերպման գործընթացներին նվիրված երկար տարիների հետազոտությունները ստացան իրենց ընդհանրացումը

Գ. Ա. Պողոսյանի բազմաթիվ հոդվածներում և հիմնարար մենագրություններում՝ Погосян Г. «Армянское общество в трансформации». Ереван, 2003; Погосян Г. «Современное армянское общество: особенности трансформации». Москва, «Академия», 2005; Պողոսյան Գ. «Հայ հասարակությունը XXI դարասկզբին», Երևան, 2006, Պողոսյան Գ., Հարությունյան Մ., Առաքելյան Վ. «Հայաստան. Օտարացած հասարակություն», Երևան, 2007, Poghosyan G. “Armenian Society in Transition” – 39th World Congress “Sociology at the Cross-roads” of the International Institute of Sociology, Yerevan, 2009; Poghosyan G. Modernization of Sociology in Post-Soviet Armenia. – In “Facing An Unequal World. Challenges for a Global Sociology”. Volume II, Academia Sinica, Taiwan, 2010, pg. 126–132; «Армянский транзит». Сборник статей (ред. и автор Г. Погосян), Ереван, 2009.

Վերջին մեկուկես տասնյակ տարիների Գ. Ա. Պողոսյանի գիտական գործունեությունը նվիրված է Հայաստանում կարևորագույն խնդիրներից մեկի՝ արտագաղթի սոցիոլոգիական ուսումնասիրություններին, որոնք նույնպես ստացան իրենց ընդհանրացումը նրա բազմաթիվ հոդվածներում և հիմնարար մենագրություններում՝ Migration Processes in Armenia, Ed. G. Poghosyan. (Second edition), Yerevan, Noyan Taran, 2003, 195 pg.; Погосян Г. А. Анализ миграционных потоков в Армении.– В кн.: Транзитная миграция и транзитные страны: теория, практика и политика регулирования. Москва, 2009, с. 196–213; Погосян Г. А. Эволюция национального самосознания в постсоветских обществах.–В кн.: Национальное самосознание народов стран СНГ и Балтии: роль общих культурных основ. Москва, «Прогресс-Традиция», 2010; Poghosyan G. (Editor), Art Education in Armenia: Building Creative Capacities for XXI Century. National Report for UNESCO, Yerevan, 2010; Poghosyan G. Out-Migration from Armenia. – In “Transboundary Migration in the Post-Soviet Space”. Three Comparative Case Studies. N. Genov, T. Savvidis (eds.), Peter Lang, Berlin, 2011; Gevorg Poghosyan. Armenian Migration, Yerevan, Europrint, 2014.

Երկար տարիների գիտական աշխատանքի ընթացքում նա տպագրել է 45 գիրք ու մենագրություն և 180-ից ավելի գիտական հոդվածներ՝ հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, լեհերեն, հունգարերեն և ուկրաիներեն լեզուներով:

Գ. Ա. Պողոսյանը մասնակցել է բազմաթիվ խոշոր միջազգային սոցիոլոգիական ծրագրերի՝ որպես ազգային փորձագետ ՀՀ-ից: Նրա բազմաթիվ միջազգային կապերը հնարավորություն են տվել ներկայացնել հայկական սոցիոլոգիական գիտությունը ամենաեղիմակավոր գիտական հարթակներում: Նրա ջանքերով սոցիոլոգիան ձևավորվել է մեր հանրապետությունում որպես լուրջ գիտական ուղղություն: Նրա գիտական ու հասարակական գործունեությունը քաջ հայտնի է ոչ միայն Հայաստանում ու Հարավկով-

կասյան տարածաշրջանում, այլ նաև՝ տարածաշրջանի սահմաններից դուրս: Իր գիտական կապերի շնորհիվ նա մասնակցում է միգրացիայի, տրաֆիքինգի, ժողովրդավարության զարգացման և հասարակության փոխակերպման հարցերին նվիրված խոշոր միջազգային ծրագրերին: Գ. Ա. Պողոսյանը մասնակցել է 6 Համաշխարհային սոցիոլոգիական կոնգրեսների և զեկուցումներով հանդես է եկել ավելի քան 65 միջազգային գիտաժողովներում, որոնք տեղի են ունեցել 45 տարբեր երկրներում:

Գ. Ա. Պողոսյանն ընտրվել է բազմաթիվ միջազգային մասնագիտական կազմակերպությունների և ակադեմիաների անդամ, մի քանի հեղինակավոր գիտական ամսագրերի խմբագրական խորհուրդների անդամ, այդ թվում՝ «Социологические исследования», 1996, (Մոսկվա), «Вопросы философии», 2015 (Մոսկվա), «Мониторинг общественного мнения», 2013, ВЦИОМ (Մոսկվա), «Социальная политика и социология», РГСУ, 2014 (Մոսկվա), «Интеллект, Личность, Цивилизация», 2013 (Ուկրաինա, Կիև), «Global Sociology», 2014 (Հնդկաստան), ՀՀ ԳԱԱ «Բանբեր Հայագիտության» (2014), ՀՀ ԳԱԱ «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», «Կանթեդ» (2014):

Ակադեմիկոսը մեծ ուշադրություն է հատկացնում երիտասարդ մասնագետների պատրաստման խնդրին, 2009 թվականից դասավանդում է Խ. Աբրովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում՝ վարելով «Սոցիոլոգիա» և «Միգրացիոն գործընթացներ» ուսումնական դասընթացները: Երկար տարիներ հանդիսացել է Երևանի պետական համալսարանի փիլիսոփայության և հոգեբանության ու իրավաբանական ֆակուլտետների գիտական խորհուրդների անդամ, ինչպես նաև փիլիսոփայության և սոցիոլոգիայի -013 մասնագիտական խորհրդի անդամ:

2008–2010 թթ. նա ղեկավարել է ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտին կից 062 մասնագիտացված խորհուրդը՝ քաղաքագիտության և սոցիոլոգիայի գծով: Իր գիտական ղեկավարությամբ պաշտպանվել են երկու դոկտորական և ութ թեկնածուական ատենախոսություններ:

Ակադեմիկոս Գ. Ա. Պողոսյանը ակտիվորեն մասնակցում է հանրապետության հասարակական ու քաղաքական կյանքին: 2007–2011 թթ. նա նշանակվել է ՀՀ նախագահին կից «Մարդասիրական արժեքների տարածման համար» ամենամյա մրցանակաբաշխության հանձնաժողովի նախագահ, իսկ 2011–2012 թթ.՝ ՀՀ նախագահին կից հումանիտար գիտությունների հանձնաժողովի նախագահ: 1992–1994 թթ. ընդգրկվել է ՀՀ նախագահին կից գիտության և տեխնիկայի խորհրդի անդամ և ապա՝ 1996–1998 թթ., ՀՀ վարչապետին կից գիտության ու առաջատար տեխնոլոգիաների խորհրդի ան-

դամ: 1993–1994 թթ. Գ. Ա. Պողոսյանը համատեղության կարգով աշխատել է որպես ՀՀ վարչապետի խորհրդական:

2006 թ. Գ. Ա. Պողոսյանը ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, 2007 թ. ստացել է պրոֆեսորի գիտական կոչում, իսկ 2014 թ. ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ իսկական անդամ: 2011 թ. ՀՀ ԳԱԱ նախագահության անդամ է: Նա գիտության փորձառու կազմակերպիչ է, ինստիտուտի կոլեկտիվի կողմից սիրված ու հարգված ղեկավար, ինչպես նաև հանրապետությունում ակտիվ, աչքի ընկնող հասարակական գործիչ, ճանաչված գիտնական ու միջազգային փորձագետ: Նրա գործունեությունը, որպես գիտնականի և գիտության կազմակերպիչի, բազմիցս բարձր գնահատականների է արժանացել Գիտությունների ակադեմիայի նախագահության ու Հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի կողմից, ինչպես նաև հանրապետության հասարակության ու ղեկավարության կողմից:

1982 թ. Հայաստանի ԳԱ նախագահության կողմից արժանացել է «Գովեստագրի», 2005 թ. ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահի կողմից «Շնորհակալագրի», Ամերիկյան Կենսագրական Ինստիտուտի (ABI) կողմից 1997 թ., 1999 թ., 2005 թ. ճանաչվել է որպես «Տարվա մարդ», Բրիտանական Միջազգային Կենսագրական Կենտրոնի (IBC) կողմից 2001 թ. արժանացել է “Outstanding Scholars of the 21st Century” կոչմանը: 2008 թ. արժանացել է Ֆրիտյոֆ Նանսենի անվան միջազգային ոսկե մեդալի, 2011 թ. ՀՀ Մովսես Խորենացու անվան մեդալի:

Գ. Ա. Պողոսյանը ճանաչված ու սիրված գիտնական է ոչ միայն ակադեմիական շրջանակներում, այլ նաև ողջ հանրապետությունում ու արտասահմանում: Նրա հեղինակավոր կարծիքը սոցիալ-քաղաքական երևույթների և գործընթացների վերաբերյալ տարիներ շարունակ գրավել է հանրության ուշադրությունը: Նա արդարացիորեն համարվում է գիտական սոցիոլոգիայի զարգացման հիմնադիրը Հայաստանում: Ցանկանում ենք նրան քաջառողջություն և բազում նորանոր հետազոտություններ ու աշխատություններ՝ նվիրված մեր հասարակության զարգացման հիմնախնդիրներին:

ՌԱԴԻԿ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ,
ՅՈՒՐԻ ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ